

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

دیپلماسی اقتصادی اندونزی

بهمن ۱۴۰۲

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

دیپلماسی اقتصادی اندونزی

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: بهمن ۱۴۰۲

واژه‌های کلیدی: تجارت نهادینه، موافقت‌نامه‌های تجاری، رژیم سرمایه‌گذاری، دیپلماسی اقتصادی، مجمع الجزایر، آسه‌آن، توافق‌نامه‌های تجارت آزاد، بندر چابهار

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	خلاصه کاربردی
۷	مقدمه
۸	مبانی دیپلماسی اقتصادی اندونزی
۹	نقشه تجارت خارجی اندونزی
۱۰	عوامل کلیدی شکل دهنده دیپلماسی اقتصادی اندونزی
۱۲	ساختار نهادی دیپلماسی اقتصادی اندونزی
۱۳	تجارت نهادینه: شبکه موافقت نامه های تجاری اندونزی
۱۸	رژیم سرمایه گذاری اندونزی
۲۰	فرصت های سرمایه گذاری در اندونزی
۲۲	دیپلماسی اقتصادی اندونزی در خاورمیانه
۲۴	دیپلماسی اقتصادی اندونزی: جایگاه ایران
۲۸	نتیجه و جمع بندی
۲۹	ضمیمه

خلاصه کاربردی

• اندونزی به عنوان بزرگترین مجمع‌الجزایر جهان، با اقتصادی ۱,۱ تریلیون دلاری، جایگاه شانزدهمین اقتصاد بزرگ جهان را به خود اختصاص داده است. تنوع اقتصادی بالا، رشد پایدار، بازار مصرفی وسیع و نیروی کار رقابتی، این کشور را به عنوان یک قدرت نوظهور اقتصادی در جهان مطرح کرده است. با این وجود، اندونزی با چالش‌هایی مانند نابرابری درآمد، شکاف‌های زیرساختی و پیچیدگی‌های قانونی-مقرراتی نیز روبرو است.

• دیپلماسی اقتصادی فعال، ابزار اندونزی برای مقابله با چالش‌ها و دستیابی به اهداف اقتصادی خود است. این کشور با عضویت در سازمان‌های بین‌المللی، انعقاد موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد، تمرکز بر تجارت با آسیا (به‌ویژه چین)، توسعه زیرساخت، ارائه مشوق‌های سرمایه‌گذاری، تنوع‌بخشی به صادرات و ارتقای توانمندی‌های کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، به دنبال تأثیرگذاری بر تجارت جهانی، تأمین دسترسی پایدار به بازارها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش رقابت‌پذیری و تنوع‌بخشی به صادرات خود است.

• اندونزی با اتکا به دیپلماسی اقتصادی فعال، در پی ارتقای جایگاه خود در تجارت جهانی است. این کشور با عضویت در سازمان‌های بین‌المللی، انعقاد توافق‌نامه‌های تجارت آزاد، تمرکز بر تجارت با آسیا (به‌ویژه چین)، توسعه زیرساخت، ارائه مشوق‌های سرمایه‌گذاری، تنوع‌بخشی به صادرات و ارتقای توانمندی‌های کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، به دنبال تأثیرگذاری بر تجارت جهانی، تأمین دسترسی پایدار به بازارها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش رقابت‌پذیری و تنوع‌بخشی به صادرات خود است.

• شبکه پیچیده‌ای از توافق‌نامه‌های تجارت آزاد، ستون اصلی دیپلماسی اقتصادی اندونزی را تشکیل می‌دهد. این توافق‌نامه‌ها با تسهیل دسترسی به بازار، انتقال فناوری و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، نقشی کلیدی در تجارت خارجی این کشور ایفا می‌کنند. اندونزی علاوه بر عضویت در آسه‌آن، در توافق‌نامه‌های متعددی با کشورهای مختلف از جمله چین، ژاپن، کره جنوبی، استرالیا، هند و اتحادیه اروپا مشارکت دارد.

• اندونزی با اتکا به دیپلماسی اقتصادی فعال و استراتژی‌های متنوع، به بستری جذاب برای سرمایه‌گذاری خارجی تبدیل شده است. این کشور با جمعیت جوان، تقاضای داخلی قوی، ثبات سیاسی، منابع طبیعی فراوان و سیاست‌های کلان اقتصادی مؤثر، شرایطی را فراهم کرده که برای سرمایه‌گذاران خارجی جذاب است.

• اندونزی با عضویت در آسه‌آن و انعقاد توافق‌نامه‌های متعدد تجارت آزاد، به دنبال ارتقای جایگاه خود در تجارت جهانی، تأمین دسترسی پایدار به بازارها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش رقابت‌پذیری و

تنوع‌بخشی به صادرات خود است. این کشور در سال‌های اخیر شاهد افزایش قابل توجه سرمایه‌گذاری خارجی بوده که نشان‌دهنده افزایش جذابیت آن برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی است.

- اندونزی با وجود پتانسیل‌های اقتصادی بالا، جایگاه ضعیفی در دیپلماسی اقتصادی ایران دارد. سهم ایران در تجارت خارجی اندونزی کمتر از یک درصد است. ایران در رقابت با رقبای نفتی خود در منطقه، مانند عربستان سعودی و امارات متحده عربی، برای حضور در بازار اندونزی موقعیت ضعیفی دارد. تحریم‌ها مهم‌ترین مانع توسعه روابط تجاری دو کشور محسوب می‌شود و تا زمانی که این تحریم‌ها ادامه داشته باشد، فرصت چندانی برای توسعه سریع روابط تجاری وجود نخواهد داشت.

- همکاری در بندر چابهار می‌تواند یکی از راه‌های توسعه روابط تجاری دو کشور باشد. این بندر از تحریم‌های آمریکا مستثناء شده و می‌تواند به عنوان حلقه‌ای برای دسترسی اندونزی به بازارهای آسیای مرکزی و روسیه باشد. سرمایه‌گذاری مشترک دو کشور در بندر چابهار می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

مقدمه

اندونزی، بزرگ‌ترین مجمع‌الجزایر جهان، یکی از قدرت‌های نوظهور میان پایه محسوب می‌شود. تولید ناخالص داخلی (GDP) حدود ۱,۱ تریلیون دلار ای این کشور، جایگاه آن را به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای آسیای جنوب شرقی و شانزدهمین اقتصاد بزرگ جهان برجسته می‌سازد.^۱ تصویر کلان اقتصاد اندونزی، نشان‌دهنده پایه اقتصادی متنوعی است که از کشاورزی تا تولید و خدمات را شامل می‌شود. این تنوع اقتصادی باعث شده است تا اندونزی حتی در میانه نوسانات اقتصادی جهانی، مسیر رشد ثابتی را حفظ کند. حجم تجارت خارجی نیز بر اهمیت اقتصادی جهانی اندونزی می‌افزاید. این کشور به دلیل منابع طبیعی فراوان، تأمین‌کننده حیاتی کالاهایی مانند روغن پالم، زغال‌سنگ و گاز طبیعی است و روابط تجاری محکمی را با کشورهای سراسر جهان ایجاد کرده است. همچنین، میزان سرمایه‌گذاری خارجی در اندونزی جذابیت این کشور را به‌عنوان مقصدی برای کسب‌وکار نشان می‌دهد.

اندونزی با بهره‌برداری از موقعیت جغرافیایی استراتژیک خود به‌عنوان دروازه‌ای به بازار آسه‌آن عمل می‌کند. افزون بر این جمعیت جوان و گسترده، بازار مصرفی وسیع و نیروی کار ارزان به این کشور مزیت‌های رقابتی مهمی می‌دهد. این عناصر، به همراه اقدامات دولتی برای بهبود زیرساخت و تسهیل کسب‌وکار، به‌طور پیوسته موجب افزایش ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شده‌اند.

بنابراین، درحالی‌که گستره بازار و مزیت جمعیتی اندونزی فرصت‌های قابل توجهی را ارائه می‌دهد، چالش‌هایی مانند نابرابری درآمد، شکاف‌های زیرساختی و پیچیدگی‌های قانونی نیز چشم‌انداز اقتصادی آن را شکل می‌دهد. در مجموع، این شاخص‌ها اندونزی را به‌عنوان بازیگری مهم، اما در حال تحول در اقتصاد و تجارت جهانی که برای رشد بیشتر آمادگی دارد، برجسته می‌کند. بازیگری که در حال تعامل با پیچیدگی‌های محیط اقتصادی داخلی و بین‌المللی خود است.

بررسی سیاست تجاری و دیپلماسی اقتصادی این کشور، جلوه‌ای پیچیده را نمایان می‌کند که از تاروپودهای گوناگون فلسفی، ظرافت‌های نهادی و تعامل استراتژیک با بازار جهانی بافته شده است. در رویکرد اندونزی، بازی ظریف و هماهنگ فلسفه‌های اقتصادی مختلف نهفته است. این کشور مسیری متعادل را بین مداخله دولت و آزادسازی بازار در پیش گرفته است. توسعه، همچنان اصل محوری باقی مانده و بر رشد فراگیر و کاهش فقر تأکید ویژه‌ای وجود دارد. این امر در حمایت اندونزی از ابتکارات جهانی مانند اهداف توسعه پایدار، انعکاس می‌یابد.

1- <https://asiafundmanagers.com/us/indonesia-economy/#:~:text=Indonesia's%20economy%20is%20currently%20the,%20emerging%20market%20economies%20globally.>

گزارش حاضر، به‌دنبال ترسیم تصویری از دیپلماسی اقتصادی اندونزی به‌عنوان بازیگری مهم در اقتصاد جهانی و شریکی بالقوه برای بخش خصوصی ایران است. در این راستا، اصول شکل‌دهنده به دیپلماسی اقتصادی این کشور، ساختار نهادی آن، دو حوزه کلیدی توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری (به‌عنوان مؤلفه‌های کلیدی دیپلماسی اقتصادی این کشور) بررسی خواهد شد. درنهایت، چشم‌انداز روابط اقتصادی این کشور با ایران مورد بحث قرار می‌گیرد.

مبانی دیپلماسی اقتصادی اندونزی

اندونزی به‌عنوان کشوری مهم و روبه‌رشد در جهان در حال توسعه، به‌طور فعال با نهادهای بین‌المللی تعامل دارد و هم‌زمان با تلاش برای تأثیرگذاری بر تجارت جهانی، به‌صورتی فزاینده از آن متأثر می‌گردد. این کشور به‌عنوان یکی از اعضای بنیان‌گذار سازمان تجارت جهانی (WTO)، از تجارت آزاد حمایت می‌کند و هم‌چنین، از منافع توسعه‌ای خود نیز حراست می‌نماید. اندونزی با حضور در صندوق بین‌المللی پول (IMF)، فعالانه در حکمرانی اقتصادی جهانی مشارکت و به سهم خود ثبات و تاب‌آوری مالی را ترویج می‌کند. بانک جهانی نقش مهمی در تأمین مالی توسعه زیرساخت و شبکه‌های تأمین اجتماعی اندونزی ایفا می‌کند؛ حوزه‌هایی که جزء جدایی‌ناپذیر استراتژی بلندمدت رشد اندونزی‌اند.

تأمین دسترسی پایدار به بازارها، از اهداف محوری در دیپلماسی اقتصادی اندونزی محسوب می‌شود. موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد (FTA) با شرکای کلیدی مانند آسه‌آن، چین و اتحادیه اروپا، تنوع صادرات را تسهیل کرده و جذب سرمایه‌گذاری خارجی را به دنبال دارد. تأمین منابع، به‌ویژه مواد معدنی استراتژیک و منابع انرژی، اولویت بالایی دارد. صنایع داخلی مانند تولید و کشاورزی توسط ترکیبی از سیاست‌های تجاری و استراتژی‌های توسعه صنعتی تقویت می‌شود.

آسیا در قلب دیپلماسی تجاری اندونزی قرار دارد. چین با فاصله‌ای زیاد، شریک تجاری غالب محسوب می‌شود و پس از آن اعضای آسه‌آن مانند سنگاپور و تایلند قرار می‌گیرند. اروپا و ایالات متحده بازارهای اصلی برای صادرات اندونزی‌اند، درحالی‌که خاورمیانه منبع حیاتی واردات انرژی به شمار می‌رود. تلاش‌های دولت برای متنوع‌سازی بازارهای این کشور، به‌دنبال تقویت روابط تجاری با آفریقا و آمریکای لاتین و گشودن مسیرهای جدید برای رشد است.

در حوزه جذب سرمایه خارجی، اندونزی بر توسعه زیرساخت تمرکز دارد و مشوق‌های سودآوری در بخش‌هایی مانند تولید برق، حمل‌ونقل و مخابرات ارائه می‌دهد. مناطق ویژه اقتصادی (SEZ) با ارائه مقررات ساده و معافیت‌های مالیاتی، مانند آهن‌ربای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) عمل می‌کنند. با این حال، موانع بروکراسی و نگرانی‌های مربوط به پیش‌بینی‌پذیری حقوقی، همچنان چالش محسوب می‌شود.

سرمایه‌گذاری‌های برون‌مرزی که بیشتر بر کشورهای غنی از منابع متمرکز شده‌اند، با هدف تأمین منابع بلندمدت و گسترش نفوذ در بازار انجام می‌گیرد.

پیش‌برد دیپلماسی اقتصادی در متن تجارت جهانی، هم موانع و هم فرصت‌های قابل توجهی را برای اندونزی به همراه دارد. چالش‌های داخلی مانند گلوگاه‌های زیرساختی و شکاف‌های مهارتی، سرمایه‌گذاری مستمر را ضروری می‌سازد. تنش‌های ژئوپلیتیکی و عدم اطمینان‌های ناشی از بی‌ثباتی‌های تجارت جهانی، چابکی و مانورهای استراتژیک سریع و دقیق را می‌طلبد. با این حال، جوان بودن جمعیت اندونزی، برخورداری از منابع طبیعی غنی و شکوفایی روزافزون اقتصاد دیجیتال، پتانسیل بالایی برای رشد آینده این کشور ایجاد می‌کند.

نقشه تجارت خارجی اندونزی

در سال ۲۰۲۲، تجارت خارجی اندونزی با سهم ۴۰ درصدی از تولید ناخالص داخلی، برای اقتصاد این کشور حیاتی بود. در سال ۲۰۲۲ مازاد تجاری به ۵۴,۴۶ میلیارد دلار رسید که نسبت به ۳۵,۴۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ افزایش قابل توجهی داشته‌است. صادرات با ۲۶,۰۷ درصد افزایش، نسبت به سال ۲۰۲۱ در سال ۲۰۲۲ به ۲۹۱,۹۸ میلیارد دلار آمریکا رسید، در حالی که واردات به ۲۳۷,۴۴ میلیارد دلار افزایش یافت.

چین بزرگ‌ترین شریک صادراتی اندونزی است. پس از آن ایالات متحده، ژاپن و هند قرار دارند. از لحاظ واردات، چین تأمین‌کننده اصلی اندونزی محسوب می‌شود و سنگاپور و ژاپن در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. مشارکت جامع اقتصادی منطقه‌ای (RCEP) [توافق‌نامه تجارت آزادی که در سال ۲۰۲۰ امضا شد] نقش محوری در شکل‌دادن به این مشارکت‌ها ایفا می‌کند و اندونزی از اعضای کلیدی این توافق است.

صادرات اصلی اندونزی شامل مواردی نظیر سوخت‌های معدنی، مشتقات نفتی، چربی‌ها و روغن‌های حیوانی و گیاهی، آهن و فولاد است. در مقابل، واردات این کشور عمدتاً ماشین‌آلات، راکتورهای هسته‌ای، دیگ‌های بخار و تجهیزات الکتریکی و الکترونیکی را شامل می‌شود. اندونزی به عنوان بزرگ‌ترین صادرکننده زغال سنگ حرارتی در جهان شناخته شده است که بیش‌ترین میزان صادرات آن به چین و هند می‌رسد.

علاوه بر جایگاه چین، ایالات متحده، ژاپن و هند در بازارهای صادراتی مهم اندونزی، کشورهای دیگری نظیر مالزی، سنگاپور، فیلیپین، کره جنوبی، ویتنام و تایلند نیز حضور دارند که به دلیل تقاضای بالای آن‌ها برای کالاهای صادراتی کلیدی اندونزی و هم‌چنین نزدیکی جغرافیایی که تجارت را تسهیل می‌کند، بازارهای جذابی برای اندونزی به شمار می‌روند.

مازاد تجارت خارجی اندونزی در سال ۲۰۲۳ حدود ۲,۴ میلیارد دلار برآورد شده است که کم‌ترین میزان رشد مازاد تجاری طی سال‌های اخیر است.^۱ اما در تصویر کلان، مازاد تجارت و رشد صادرات اندونزی نشان‌دهنده قوت تجارت خارجی است که به انعطاف‌پذیری اقتصادی کشور کمک می‌کند. در نقشه تجارت خارجی این کشور، روندی آشکار به سمت تنوع‌بخشی به محصولات صادراتی و افزایش سهم ارزش افزوده در صادرات وجود دارد. این تغییر به سمت وابستگی کمتر به صادرات مواد خام و افزایش سهم کالاهای فرآوری‌شده در سبد صادراتی است؛ امری که می‌تواند منجر به رشد اقتصادی پایدار و ایجاد شغل شود.

پویایی اقتصاد جهانی و تغییرات در سیاست‌های تجاری، از جمله توافق‌نامه RCEP، بر الگوهای تجاری اندونزی تأثیر قابل‌توجهی داشته است. هم‌چنین، تنش‌های تجاری بین اقتصادهای بزرگ مانند ایالات متحده و چین، به‌طور غیرمستقیم بر تجارت اندونزی تأثیر می‌گذارد و باعث می‌شود که این کشور به سمت الگوهای تجاری متنوع‌تری سوق پیدا کند.^۲

عوامل کلیدی شکل‌دهنده دیپلماسی اقتصادی اندونزی

عوامل کلیدی شکل‌دهنده به دیپلماسی اقتصادی اندونزی، چندوجهی و نشان‌دهنده تلاش‌های این کشور برای برقراری تعادل بین منافع ملی و پویایی تجارت جهانی است. این عوامل را می‌توان به چند دسته تقسیم نمود:

۱. چارچوب حقوقی و نظارتی

چارچوب حقوقی سیاست تجاری اندونزی توسط مقررات مختلفی مانند قانون شماره ۷ سال ۲۰۱۴ پیرامون تجارت تعیین می‌شود که هدف آن افزایش رقابت‌پذیری محصولات صادراتی، گسترش دسترسی به بازار، هماهنگ‌سازی استانداردها و رویه‌های تجاری و محافظت از منافع ملی در برابر تأثیرات منفی تجارت خارجی است. این قانون بر کنترل تجارت خارجی از طریق صدور مجوز، استانداردسازی و محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای تأکید می‌کند.^۳

1- <https://www.indonesia-investments.com/news/todays-headlines/trade-balance-of-indonesia-relatively-small-trade-surplus-in-november-2023-as-exports-decline/item9683#:~:text=Although%20Indonesia%20enjoyed%20another%20comfortable,value%20of%20USD%20%24.41%20billion.>

2- <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/indonesia/trade-profile>

3- <https://www.abacademies.org/articles/indonesian-foreign-trade-policy-dealing-with-the-global-market-in-framework-asean-economic-community-aec-10473.html>

۲. تنوع‌بخشی به صادرات و مشوق‌ها

دولت اندونزی در تلاش است تا با گسترش دامنه کالاهای صادراتی و ارائه یارانه‌ها و مشوق‌های صادراتی، تنوع در صادرات ایجاد کند. این تلاش‌ها شامل پشتیبانی از صادرکنندگان به صورت سرمایه، ارائه معافیت‌های مالیاتی و استراتژی‌های قیمت‌گذاری رقابتی می‌شود. علاوه بر این، برای تشویق تولیدکنندگان - به خصوص شرکت‌های کوچک و متوسط - به منظور ارتقاء کیفیت کالاهای صادراتی، یارانه‌های صادراتی ارائه می‌شود.

۳. توسعه تجارت و رقابت‌پذیری

توسعه تجارت در خارج از کشور از طریق همکاری‌های بین‌المللی برای اقتصاد اندونزی حیاتی است. اقدامات دولت این کشور در این راستا شامل گسترش دسترسی به بازار برای محصولات اندونزی در سطح جهانی و تقویت توان رقابت‌پذیری محصولات داخلی می‌شود. تقویت رقابت‌پذیری اقتصادی، استراتژی کلیدی محسوب می‌شود که در ابتکاراتی مانند «سند تسریع و گسترش توسعه اقتصادی اندونزی» منعکس شده است.

۴. پویایی تجارت منطقه‌ای

اندونزی نقش بسیار مهمی در اتحادیه آسیای جنوب شرقی یا آسه‌آن دارد و سیاست‌های تجاری این کشور برای بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در جامعه اقتصادی آسه‌آن (AEC) طراحی شده‌اند. این استراتژی شامل تقویت محصولات داخلی و اطمینان از رقابت‌پذیری در بازارهای آسه‌آن است. سیاست‌های اندونزی با هدف ارتقاء توانمندی‌های کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) و تضمین توسعه اقتصادی عادلانه در منطقه آسه‌آن تدوین شده‌اند.

۵. مصرف داخلی و توسعه تجارت

استراتژی تجاری اندونزی بر روی افزایش صادرات و مصرف داخلی محصولات خود تمرکز دارد. دولت این کشور با تلاش برای افزایش استفاده از محصولات داخلی و کنترل دسترسی به اقلام ضروری اولیه در سراسر اندونزی، در حال توانمندسازی و تقویت تجارت داخلی است.

به‌طور خلاصه، سیاست تجاری اندونزی شامل چارچوب‌های حقوقی، تنوع‌بخشی به صادرات، افزایش رقابت‌پذیری، همکاری منطقه‌ای و تمرکز بر افزایش مصرف و تولید داخلی است. این استراتژی‌ها برای بهینه‌سازی مشارکت اندونزی در تجارت جهانی و منطقه‌ای طراحی شده و تعادلی بین دسترسی آزاد به بازار

و محافظت از منافع ملی برقرار می‌کند.

ساختار نهادی دیپلماسی اقتصادی اندونزی

دیپلماسی اقتصادی اندونزی در قالب ساختار نهادی چندوجهی اداره می‌شود که شامل طیف گسترده‌ای از بازیگران با نقش‌ها و مسئولیت‌های متمایز است. هسته اصلی این سیستم، وزارت بازرگانی است که مسئول اصلی طراحی و اجرای سیاست‌های تجاری، مذاکره پیرامون توافق‌نامه‌های تجاری و نظارت بر توسعه تجارت است و همکاری نزدیکی با سایر وزارتخانه‌ها و قوه مقننه دارد.^۱ وزارت صنعت با تمرکز بر سیاست صنعتی که از طریق اقداماتی با هدف تقویت رقابت صنعتی و هماهنگ‌سازی سیاست‌های تجاری و صنعتی بر تجارت تأثیر می‌گذارد، نقش خود را ایفا می‌کند. وزارت دارایی با اعمال تعرفه‌های گمرکی و سیاست‌های مالی مرتبط با صادرات، تأثیر بسیار مهمی بر سیاست تجاری دارد و با وزارت بازرگانی برای تعیین تعرفه‌ها هماهنگ می‌شود.^۲

سایر وزارتخانه‌ها مانند کشاورزی، محیط‌زیست و امور خارجه در موضوعات خاص سیاست تجاری از جمله سیاست‌های صادرات محصولات کشاورزی، مقررات زیست‌محیطی مؤثر بر تجارت و روابط دیپلماتیک مؤثر بر توافق‌نامه‌های تجاری اظهار نظر می‌کنند. در سطح قانون‌گذاری، قوه مقننه متشکل از مجلس نمایندگان و شورای نمایندگان منطقه‌ای، نقش محوری ایفا می‌کند. مجلس نمایندگان مسئول تأیید توافق‌نامه‌های تجاری و نظارت بر اجرای سیاست‌های تجاری است و شورای نمایندگان منطقه‌ای دیدگاه‌های منطقه‌ای در مورد مسائل تجاری ارائه می‌دهد.

فراتر از دولت، بانک مرکزی اندونزی از طریق مدیریت سیاست پولی و ارزی، به‌طور غیرمستقیم بر رقابت تجاری تأثیر می‌گذارد. انجمن‌های تجاری و سازمان‌های غیردولتی که نماینده منافع خاص صنعتی یا جامعه مدنی‌اند، از طریق وکالت و مشورت بر سیاست تجاری تأثیر می‌گذارند. مؤسسات علمی و پژوهشی نیز، تحلیل‌های مستقل و پیشنهادات سیاستی ارائه می‌دهند.

بنابراین، فرآیند تصمیم‌گیری شامل فرموله‌سازی سیاست در سطح وزارتخانه، مشورت‌های میان‌وزارتی، تعامل با ذی‌نفعان، سازمان‌های غیردولتی و دانشگاه‌ها، و تصویب قوانینی برای سیاست‌های خاص است. این شبکه پیچیده، در عین حال که نظارت و تمرکز تخصصی بر جنبه‌های مختلف تجارت ارائه می‌دهد، با چالش‌هایی مانند هم‌پوشانی بروکراتیک و فرآیندهای تصمیم‌گیری کند مواجه است.^۳

1- <https://representative.kemendag.go.id/about>

2- <http://investment.kemenperin.go.id/>

3- <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=Q:/WT/TPR/S51-2.pdf&Open=True>

تجارت نهادینه: شبکه موافقت‌نامه‌های تجاری اندونزی

شبکه موافقت‌نامه‌های تجاری نقش کلیدی در دیپلماسی اقتصادی اندونزی ایفا می‌کند. اندونزی، هم به صورت مستقل و هم به عنوان عضو اتحادیه ملل آسیای جنوب شرقی (آسه‌آن)، در طیف گسترده‌ای از توافق‌نامه‌های تجارت آزاد (FTA) مشارکت دارد. این توافق‌نامه‌ها با تسهیل دسترسی به بازار کالا و خدمات، فناوری‌های نوین و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، سهم بسزایی در ارتقای تجارت خارجی اندونزی داشته‌اند. در ادامه، نگاهی اجمالی به برخی از مهم‌ترین توافق‌نامه‌های تجارت آزاد اندونزی و تأثیر آنها بر تجارت خارجی این کشور خواهیم داشت:

۱. موافقت‌نامه مشارکت اقتصادی اندونزی- ژاپن (IJEPA)

اولین توافق‌نامه دوجانبه تجارت آزاد اندونزی با ژاپن در سال ۲۰۰۸ اجرایی شد و تعرفه‌های ۹۰ درصد از کالاها را حذف یا کاهش داد. این موافقت‌نامه منجر به تأسیس مراکز خدمات ژاپنی در اندونزی و انتقال فناوری شد و تجارت دوجانبه را تا سال ۲۰۲۲ به ۴۲ میلیارد دلار افزایش داد.^۱

۲. مشارکت جامع اقتصادی اندونزی- کره جنوبی (IK-CEPA)

این توافق در سال ۲۰۲۳ اجرایی شد. ۹۵ درصد از تعرفه‌های اندونزی بر صادرات به کره جنوبی و ۹۲ درصد از تعرفه‌های کره جنوبی بر صادرات به اندونزی را حذف می‌کند. همچنین، از بخش‌های ماهی‌گیری و کشاورزی اندونزی و بخش‌های خودروسازی و صنعتی کره جنوبی حمایت می‌کند.

۳. موافقت‌نامه مشارکت اقتصادی جامع اندونزی- استرالیا (IA-CEPA)

این موافقت‌نامه در سال ۲۰۲۰ تصویب شد و بر پنج اصل مشارکت اقتصادی و توسعه، همکاری‌های اجتماعی و فرهنگی و دریایی تمرکز دارد. به موجب آن، مالکیت بیشتر سهام شرکت‌ها در بخش‌های خاصی از اقتصاد اندونزی را به شرکت‌های استرالیایی ارائه می‌دهد و دسترسی بازار را برای محصولات کشاورزی و دامی بهبود می‌بخشد. از دیگر سو، دسترسی اندونزی به بازار مهم استرالیا را تسهیل می‌کند.

۴. موافقت‌نامه مشارکت اقتصادی جامع اندونزی- اتحادیه تجارت آزاد اروپا (IECEPA)

این موافقت‌نامه که از نوامبر ۲۰۲۱ لازم‌الاجرا شد، تعرفه‌های بیشتر کالاهای تجاری میان اندونزی و کشورهای EFTA (ایسلند، لیختن‌اشتاین، نروژ و سوئیس) را لغو کرد. تجارت طرفین در سال ۲۰۲۲ به ۱,۵ میلیارد یورو رسید.

1- <https://www.aseanbriefing.com/news/an-overview-of-indonesias-free-trade-agreements/>

۵. موافقت‌نامه مشارکت اقتصادی جامع اندونزی- شیلی (ICCEPA)

این توافق از سال ۲۰۱۹ اجرایی شد. منجر به حذف تدریجی تعرفه‌ها بر هزاران قلم کالا شد و تجارت دوجانبه در سال ۲۰۲۲ را به ۴۳۳ میلیون دلار افزایش داد.

۶. موافقت‌نامه تجارت ترجیحی اندونزی-پاکستان (IPPTA)

این توافق در سال ۲۰۱۲ امضا شد و باعث کاهش تعرفه‌ها بر بیش از ۲۰۰ محصول اندونزیایی و بیش از ۳۰۰ کالای پاکستانی شد. پاکستان ۸۷٪ از نیاز خود به روغن پالم را از اندونزی وارد می‌کند.

۷. موافقت‌نامه تجارت ترجیحی میان کشورهای عضو گروه D-8

این موافقت‌نامه کشورهای بنگلادش، مصر، اندونزی، ایران، مالزی، پاکستان، نیجریه و ترکیه را در بر می‌گیرد. در سال ۲۰۱۱ اجرایی شد و تعرفه‌های انواع محصولات را کاهش داد.

۸. موافقت‌نامه تجارت ترجیحی اندونزی- موزامبیک (IM-PTA)

این توافق از ژوئن ۲۰۲۲ اجرایی شده و اولین توافق‌نامه دوجانبه اندونزی با کشوری آفریقایی است. عوارض واردات بر محصولات مختلف را کاهش می‌دهد و تجارت با موزامبیک و احتمالاً سایر نقاط آفریقا را تقویت می‌کند.

۹. مشارکت جامع اقتصادی منطقه‌ای (RCEP)

اندونزی در سال ۲۰۲۲ به این توافق‌نامه که بزرگ‌ترین منطقه تجارت آزاد جهان است و ۳۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی را پوشش می‌دهد، پیوست. این توافق‌نامه با حذف ۹۲ درصد از تعرفه‌ها در میان ۱۵ عضو خود، می‌تواند به‌طور قابل توجهی مازاد تجاری و رشد تولید ناخالص داخلی اندونزی را افزایش دهد.

۱۰. موافقت‌نامه تجارت کالایی آسه‌آن (ATIGA)

این توافق تسهیل حذف تعرفه‌ها و تسهیل تجارت درون آسه‌آن را بر عهده دارد.^۱

۱۱. منطقه تجارت آزاد آسه‌آن- استرالیا- نیوزیلند (AANZFTA)

این طرح از سال ۲۰۱۰ اجرایی شده و تعرفه ۹۰ درصد از کالاهای تجاری میان این مناطق را حذف کرده‌است. این توافق‌نامه در سال ۲۰۲۲، برای دربرگرفتن مقرراتی درمورد تدارکات دولتی، بنگاه‌های

1- <https://asean.org/asean-trade-in-goods-agreement-atiga/>

کوچک و متوسط و تجارت و توسعه پایدار به‌روزرسانی شد.

۱۲. منطقه تجارت آزاد آسه‌آن - چین (ACFTA)

اجرای این توافق از سال ۲۰۰۵ آغاز شده و تعرفه‌های بیش از ۷۰۰۰ محصول را کاهش داده‌است. چین بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار در آسه‌آن است و مجموع تجارت آن‌ها در سال ۲۰۲۰ بیش از ۷۳۱ میلیارد دلار آمریکا بوده‌است.

۱۳. منطقه تجارت آزاد آسه‌آن - هند (AIFTA)

از سال ۲۰۱۰ اجرایی شده و با حذف تعرفه‌ها بر بیش از ۹۰ درصد محصولات، یکی از بزرگ‌ترین بازارهای جهان را ایجاد کرده‌است.

۱۴. منطقه تجارت آزاد آسه‌آن - جمهوری کره (AKFTA)

در سال ۲۰۰۷ اجرایی شده و ترتیبات تجاری ترجیحی بین اعضای آسه‌آن و کره جنوبی را برقرار کرده‌است.

۱۵. مشارکت جامع اقتصادی آسه‌آن - ژاپن (AJCEP)

از سال ۲۰۰۸ آغاز شده و تجارت خدمات، کالا، سرمایه‌گذاری و همکاری اقتصادی را در بر می‌گیرد.^۱

به‌طور کلی، این توافق‌نامه‌ها در تجارت خارجی اندونزی نقش کلیدی دارند. اگرچه سهم دقیق هر یک از آن‌ها در کل تجارت خارجی اندونزی به‌روشنی مشخص نشده‌است. هم‌چنین، اندونزی در مذاکرات جاری، برای توافق‌نامه‌های تجارت آزاد جدیدی مشارکت دارد که انتظار می‌رود با افزایش دسترسی به بازار، جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و ترویج انتقال فناوری، چشم‌انداز اقتصادی این کشور را به‌طور قابل‌توجهی بهبود بخشد.

پیامدهای بالقوه توافق‌نامه‌های جدید می‌تواند شامل متنوع‌سازی شرکای تجاری اندونزی، رشد در بخش‌های کلیدی و تقویت موقعیت این کشور در اقتصاد جهانی باشد. تنیدگی فزاینده اندونزی در توافق‌نامه‌های تجارت آزاد، چشم‌اندازی چند وجهی را ترسیم می‌کند؛ چشم‌اندازی که تحت‌تأثیر روندهای اقتصادی منطقه‌ای و جهانی قرار دارد. شبکه موافقت‌نامه‌های این کشور که شامل توافق‌نامه‌های دوجانبه و منطقه‌ای است، تمرکز ویژه‌ای را بر منطقه آسیا-اقیانوسیه نشان می‌دهد. نمونه بارز چنین تمرکزی، توافق‌نامه مشارکت اقتصادی جامع اندونزی-استرالیا (IA-CEPA) و مشارکت اقتصادی جامع منطقه‌ای

1- <https://www.aseanbriefing.com/doing-business-guide/indonesia/why-indonesia/indonesia-s-international-free-trade-and-tax-agreements>

(RCEP) است.^۱

این توافق‌نامه‌ها، به‌ویژه RCEP^۲، به‌دلیل گستردگی بازار، از نظر حجم تجارت و تأثیر اقتصادی برجسته‌اند و به‌طور قابل‌توجهی از بخش‌هایی مانند تولید، کشاورزی و خدمات سود می‌برند. در تصویر کلان، موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد نقش حیاتی در تجارت خارجی اندونزی ایفا می‌کنند و سهم قابل‌توجهی از فعالیت‌های تجاری آن را به خود اختصاص می‌دهند و بدین ترتیب، تنوع و انعطاف‌پذیری تجارت را افزایش می‌دهند. در میان این موافقت‌نامه‌ها، همان‌گونه که اشاره شد، موافقت‌نامه جامع همکاری اقتصادی منطقه‌ای اهمیت راهبردی دارد و دسترسی گسترده به بازار و حوزه‌های گسترده‌ای از اقتصاد اندونزی را پوشش می‌دهد.

در مقایسه با همسایگان آسیای جنوب شرقی، استراتژی FTA اندونزی با تمرکز منطقه‌ای روی توافق‌نامه‌هایی مانند AFTA همراه است^۳، درحالی‌که از طریق مذاکرات با کشورهای غیرآسیایی (همانند مذاکرات جاری با اتحادیه اروپا)، به‌دنبال تنوع‌بخشی است. این تلاش‌ها مسیرهای جدیدی برای گسترش بازار و تنوع اقتصادی ایجاد می‌کند. با این حال، چالش‌هایی مانند حفظ رقابت‌پذیری صنایع داخلی و رفع موانع غیرتعرفه‌ای، حتی با وجود این که FTAها فرصت‌های رشد و سرمایه‌گذاری ارائه می‌دهد، همچنان پابرجا هستند. این شبکه پیچیده FTA که مبتنی بر ملاحظات سیاسی و اقتصادی گوناگون است، نشانه‌ای از پیچیدگی سیاست تجاری اندونزی است و اتخاذ تصمیمات استراتژیک را برای بیشینه‌سازی مزایای این روابط تجاری، ضروری می‌سازد.

در سطح کلان، تعاملات اندونزی با سازمان تجارت جهانی (WTO) از زمان اولین حضور آن در نظام تجارت جهانی، دگرگونی قابل‌توجهی داشته‌است. اندونزی که از ۲۴ فوریه ۱۹۵۰ عضو توافق عمومی تعرفه و تجارت (GATT) بود، در ۱ ژانویه ۱۹۹۵ به‌عنوان عضو مؤسس به عضویت سازمان تجارت جهانی درآمد. این عضویت، آغاز سفری پیچیده برای هم‌راستا کردن سیاست‌های تجاری ملی با هنجارهای تجارت

1- <https://www.aseanbriefing.com/news/an-overview-of-indonesias-free-trade-agreements/>

۲- موافقت‌نامه مشارکت جامع اقتصادی منطقه‌ای (RCEP) که متشکل از ۱۵ کشور حوزه آسیا و اقیانوسیه است، به‌دنبال کاهش موانع تجاری و ارتقای یکپارچگی اقتصادی است. این مشارکت، کشورهای عضو آسه‌آن (برونئی، کامبوج، اندونزی، لائوس، مالزی، میانمار، فیلیپین، سنگاپور، تایلند و ویتنام) و همچنین استرالیا، چین، ژاپن، نیوزلند و کره جنوبی را در بر می‌گیرد. از ویژگی‌های کلیدی RCEP، می‌توان به قوانین واحد مبدأ کالا اشاره کرد که فرآیند احراز شرایط محصولات برای بهره‌مندی از کاهش تعرفه‌ها را ساده کرده و در نتیجه، تسهیل تجارت درون منطقه‌ای را به‌دنبال دارد. در مقایسه با توافق‌های جامع‌تری مانند توافق جامع و پیشرو برای مشارکت فرا-اقیانوسیه (CPTPP) یا توافق ایالات متحده، مکزیک و کانادا (USMCA)، RCEP تمرکز بیشتری بر تسهیل تجارت نسبت به استانداردهای مقرراتی دارد. با این وجود، انتظار می‌رود RCEP تأثیر قابل‌توجهی بر اقتصادهای درگیر داشته باشد و به‌طور بالقوه، یکی از بزرگ‌ترین مناطق تجارت آزاد جهان را ایجاد کند. کشورهایی مانند چین، ژاپن، کره جنوبی و اعضای آسه‌آن می‌توانند شاهد تقویت روابط تجاری و ادغام بیشتر در زنجیره‌های ارزش جهانی باشند. پیامدهای RCEP برای پویایی تجارت جهانی قابل‌توجه است؛ زیرا ممکن است باعث تغییر تمرکز تجارت به سمت منطقه‌ای‌تر شدن شود و احتمالاً تجارت با بازارهای خارجی مانند ایالات متحده و اتحادیه اروپا را تحت‌تأثیر قرار دهد. اگرچه دامنه RCEP در حوزه‌هایی مانند تجارت دیجیتال و مالکیت فکری به گستردگی سایر توافق‌ها نیست، اما رویکرد نوآورانه آن در قبال قوانین مبدأ کالا و پتانسیل برای گسترش آینده، آن را به گام مهمی در یکپارچگی اقتصادی منطقه‌ای تبدیل می‌کند.

3- <https://fta.miti.gov.my/index.php/pages/view/asean-afta>

جهانی بود.

در طول سالیان متمادی، اندونزی به‌طور فعال در مرور و بررسی سیاست‌های تجاری کشورهای مختلف شرکت کرده و سیاست تجاری خود را نیز در معرض داوری دیگران قرار داده‌است. مشارکت در این بررسی‌ها تأکیدی بر تعهد این کشور به سیاست‌های کلان اقتصادی قوی و تاب‌آوری اقتصادی بوده‌اند. این بررسی‌ها، به‌ویژه بررسی سیاست تجاری این کشور در سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۲۰، تلاش‌های اندونزی برای مقابله با چالش‌های جهانی مانند همه‌گیری کووید ۱۹ را برجسته کرده و درعین‌حال، به حوزه‌هایی مانند شفافیت در سیاست‌گذاری و نقش بنگاه‌های دولتی که نیازمند اصلاحات‌اند. اشاره کرده‌است.^۱

نقش اندونزی در سازمان تجارت جهانی در سال‌های اخیر از انطباق با مقررات، به مشارکت فعال در مذاکرات و حل‌وفصل اختلافات گسترش یافته‌است. مشارکت این کشور در مذاکرات کشاورزی، یارانه‌های ماهی‌گیری و ابتکارات تجارت الکترونیک، موضع پیش‌گامانه آن در مباحث تجارت جهانی، به‌ویژه در میان کشورهای در حال توسعه را نشان می‌دهد.

با این حال، این مشارکت بدون چالش نبوده‌است؛ به‌عنوان مثال، اعتراض اتحادیه اروپا به محدودیت‌های اندونزی برای صادرات سنگ‌های معدنی غیرذوب‌شده، نشان‌دهنده تنش بین اهداف سیاست‌های ملی و قواعد سازمان تجارت جهانی است.^۲ این تنش در فرایند یکپارچه‌شدن با سیستم تجارت جهانی و هم‌زمان با حفظ اهداف توسعه ملی، چالش‌های گسترده‌تری را برای کشورهای در حال توسعه که با آن مواجه‌اند، برجسته می‌کند.

تأثیر عضویت در سازمان تجارت جهانی بر اندونزی عمیق بوده و اصلاحاتی را در سیاست‌های ملی برای انطباق با قوانین تجارت جهانی ضروری ساخته‌است. این امر در بخش‌هایی مانند معدن و تولید چالش‌برانگیز بوده‌است؛ جایی که اندونزی پیش‌از این برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تقویت توسعه صنایع داخلی، از شیوه‌های اقتصادی خاصی استفاده می‌کرد. خلاصه آن‌که، ارتباط اندونزی با سازمان تجارت جهانی گواهی بر تلاش‌های این کشور برای پیمودن مسیر پیچیده پیش‌برد اولویت‌های اقتصادی داخلی در چارچوب تعهدات تجارت جهانی است و بر توازن ظریفی که کشورهای در حال توسعه باید در عرصه تجارت جهانی برقرار کنند، تأکید می‌ورزد.^۳

1- https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp501_e.htm

2- https://www.wto.org/english/news_e/archive_e/country_subj_arc_e.htm?country1=IDN&subject1=DISP

3- https://www.researchgate.net/publication/376797964_The_Role_of_the_World_Trade_Organization_in_Indonesian_and_European_Trade_Dispute_Cases_Analysis

رژیم سرمایه‌گذاری اندونزی

اندونزی با اتخاذ استراتژی‌های متنوع و بهره‌مندی از سیاست‌های حمایتی دولت و توافقات دوجانبه، به بستری جذاب برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی تبدیل شده‌است. این کشور با جمعیت جوان، تقاضای داخلی قوی، ثبات سیاسی، منابع طبیعی فراوان و سیاست‌های کلان اقتصادی مؤثر، شرایطی را فراهم کرده که برای سرمایه‌گذاران خارجی جذاب است. از همین رو، در نیمه نخست سال ۲۰۲۳، اندونزی شاهد جذب حدود ۲۳ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی بود که افزایش قابل توجهی نسبت به سال‌های گذشته را نشان می‌دهد. این روند، گویای افزایش جذابیت کشور برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی است.^۱

در سال‌های اخیر، رژیم سرمایه‌گذاری خارجی اندونزی تغییرات قابل توجهی را در راستای آزادسازی بازار و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) تجربه کرده‌است. مقامات اندونزیایی بر جذب سرمایه خارجی در بخش‌هایی مانند توسعه زیرساخت، تولید صادرات‌محور، صنایع پالایش معدن و سرمایه‌گذاری سبز تمرکز دارند.

اصلاحات مهم قانونی شامل قانون omnibus در مورد ایجاد اشتغال است که در مارس ۲۰۲۳ تصویب شد و رویکرد مبتنی بر ریسک برای مجوزهای کسب‌وکار^۲، ساده‌سازی الزامات زیست‌محیطی، اصلاحات مالیاتی، مقررات انعطاف‌پذیر کار و فهرست اولویت سرمایه‌گذاری را توسعه داد.^۳ به‌علاوه آیین‌نامه شماره ۲۰۲۱/۱۰ ریاست‌جمهوری، معروف به «فهرست سرمایه‌گذاری جدید»، نشان‌دهنده کاهش حوزه‌های «فهرست منفی» سابق سرمایه‌گذاری است و بخش‌هایی را برای مالکیت تماماً (۱۰۰٪) خارجی، از جمله فرودگاه‌ها، بنادر، تولید برق، خدمات ساختمانی و مخابرات، باز می‌کند.^۴

سیستم ثبت الکترونیکی تک‌مرحله‌ای مبتنی بر ریسک (OSS)^۵ که در آگوست ۲۰۲۱ راه‌اندازی شد، فرآیندهای صدور مجوز کسب‌وکار را در دسته‌های ریسک مختلف ساده‌سازی کرده‌است. حداقل ارزش سرمایه‌گذاری تعیین‌شده برای سرمایه‌گذاران خارجی در شرکت‌های بزرگ، ۱۰ میلیارد روپیه (بدون احتساب زمین و

1- In the first half of 2023, Indonesia recorded 363 trillion rupiah (about US\$23 billion) in foreign investment

۲- براساس رویکرد مبتنی بر ریسک، تعداد مجوزهایی که توسط دولت صادر می‌شود، متناسب با سطح ریسک تجاری است. سطح ریسک تجاری با مقیاس خطراتی که یک کسب‌وکار پتانسیل ایجاد آن را دارد، تعیین می‌شود.

3- <https://indonesia.acclime.com/guides/omnibus-law/>

4- <https://www.state.gov/reports/2023-investment-climate-statements/indonesia/>

۵- سامانه ثبت الکترونیکی تک‌مرحله‌ای مبتنی بر ریسک (OSS) سیستمی جامع است که برای ساده‌سازی و دیجیتالی کردن فرآیندهای نظارتی در چارچوب رویه‌های دولتی یا تعاملات تجاری طراحی شده‌است. این رویکرد نوآورانه، اصول ارزیابی ریسک را در یک پلتفرم آنلاین واحد ادغام کرده و محیطی نظارتی کارآمدتر و شفاف‌تر را تسهیل می‌بخشد. اجرای OSS مبتنی بر ریسک شامل توسعه و استقرار یک پلتفرم دیجیتال متمرکز است که در آن افراد یا مشاغل می‌توانند تمام اسناد و درخواست‌های مورد نیاز را به‌صورت آنلاین ارسال کنند. این پلتفرم به‌طور معمول حوزه‌های نظارتی مختلفی مانند صدور مجوز، پروانه‌ها و تأییدیه‌ها را در بر می‌گیرد. اجرای این سامانه اغلب مستلزم همکاری بین سازمان‌های دولتی مختلف برای ایجاد یک سیستم یکپارچه و استاندارد است.

ساختمان) است.

اندونزی سرمایه‌گذاری قابل توجهی را از سنگاپور، ایالات متحده، ژاپن، هند و چین، به‌ویژه در بخش‌هایی مانند فناوری دیجیتال، فین تک، خدمات بهداشتی و محصولات مصرفی جذب کرده‌است. با این حال، حمله روسیه به اوکراین بر [اقتصاد] اندونزی تأثیر گذاشته و باعث افزایش قیمت جهانی انرژی و مواد غذایی شده‌است.^۱

این امر به نوبه خود، منجر به چالش‌های تورمی و تعدیل سیاست مالی شده‌است. با وجود این پیشرفت‌ها، سرمایه‌گذاران هم‌چنان نگرانی‌هایی را در مورد مقررات فنی محدودکننده، تناقضات سیاستی، ناکارآمدی‌های دیوان‌سالاری، کمبود زیرساخت، مسائل قراردادهای و فساد ابراز می‌کنند. این جنبه‌ها، چشم‌انداز در حال تحول سرمایه‌گذاری خارجی اندونزی را برجسته می‌کند؛ چشم‌اندازی که در عین حال بازتر و آزادتر می‌شود، هم‌چنان با چالش‌هایی روبرو است.^۲

تا سال ۲۰۲۳، سنگاپور با سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه، در صدر بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاران خارجی اندونزی قرار گرفته‌است؛ امری که نشان‌دهنده همکاری اقتصادی قوی میان دو کشور است. در نیمه اول سال، مجموع سرمایه‌گذاری‌های سنگاپور در اندونزی به رقم چشمگیر ۷,۷ میلیارد دلار رسید که سهم بسزایی در شکل‌دادن به چشم‌انداز سرمایه‌گذاری این کشور داشته‌است.

پس از سنگاپور، چین و هنگ‌کنگ با فاصله‌ای اندک، منبع عمده‌ای برای سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شوند. چین تنها در سه ماه نخست سال ۲۰۲۳ حدود ۱,۲ میلیارد دلار در اندونزی سرمایه‌گذاری کرد و هنگ‌کنگ حدود ۱,۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری صورت داد. این ارقام نه‌تنها موقعیت چین و هنگ‌کنگ را به‌عنوان دومین و سومین سرمایه‌گذاران خارجی بزرگ در اندونزی تثبیت می‌کند، بلکه نقش اثرگذار آن‌ها را در رشد اقتصادی کشور نیز برجسته می‌سازد.

هم‌چنین، ژاپن نیز با سرمایه‌گذاری حدود ۱ میلیارد دلار در همین زمان، به‌عنوان یکی دیگر از سرمایه‌گذاران کلیدی مطرح می‌شود و جایگاه خود را به‌عنوان چهارمین سرمایه‌گذار خارجی بزرگ در اندونزی تحکیم می‌بخشد. این طیف گسترده از سرمایه‌گذاری‌ها از کشورهای آسیایی، بر اهمیت استراتژیک اندونزی در منطقه و جذابیت آن به‌عنوان مقصدی برای سرمایه‌های خارجی، به‌ویژه از سوی همسایگان آسیایی، تأکید می‌کند.^۳

1- <https://www.state.gov/reports/2023-investment-climate-statements/indonesia/>

2- <https://foreigninvestment.bakermckenzie.com/2021/03/16/indonesias-new-investment-list-increases-fdi-opportunities-for-foreign-investors/>

3- <https://jakartaglobe.id/business/indonesia-attracts-rp-3289-trillion-investment-in-q12023#:~:text=Government%20data%20shows%20that%20Singapore,is%20Japan%20with%20%241%20billion>

سرمایه‌گذاری برخی از کشورهای خاورمیانه در اندونزی نیز در حال افزایش است. امارات متحده عربی متعهد شده است که ۱۰ میلیارد دلار در صندوق ثروت دولتی اندونزی سرمایه‌گذاری کند.^۱ عربستان سعودی (به‌عنوان بزرگ‌ترین شریک تجاری اندونزی در خاورمیانه) نیز، از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱ حدود ۲۴٫۶ میلیارد دلار در اندونزی سرمایه‌گذاری کرده است.^۲

توافق‌نامه تجارت آزاد بین اندونزی و امارات متحده، منجر به تقویت قابل توجه روابط اقتصادی بین این دو کشور شده است. این توافق‌نامه، تعرفه‌های بسیاری را بین دو کشور کاهش داده و زمینه را برای افزایش همکاری‌های تجاری و اقتصادی فراهم کرده است. در مجموع، چشم‌انداز سرمایه‌گذاری خارجی در اندونزی روبه‌رشد است و این کشور به یکی از مقاصد جذاب برای سرمایه‌گذاران خارجی تبدیل شده است. این روند، نشان‌دهنده افزایش مشارکت اقتصادی میان اندونزی و کشورهای خاورمیانه نیز است.

فرصت‌های سرمایه‌گذاری در اندونزی

حوزه‌های مورد علاقه و الگوهای سرمایه‌گذاری در اندونزی یکی دیگر از حوزه‌های مهم در قالب دیپلماسی اقتصادی این کشور، به‌ویژه برای سرمایه‌گذاران و بخش خصوصی ایران است. سرمایه‌گذاران در اندونزی، در سال‌های اخیر، علاقه فزاینده‌ای به چندین بخش کلیدی نشان داده‌اند:

۱. فرآوری مواد معدنی

اندونزی بر افزایش صادرات فرآورده‌های معدنی با ارزش بالاتر تمرکز کرده است. دولت با اعمال ممنوعیت بر صادرات مواد معدنی خام، از جمله بوکسیت، سرمایه‌گذاری خارجی را در کارخانه‌های ذوب محلی تشویق کرده است.

۲. زنجیره تأمین نیکل و باتری‌های EV

اندونزی با دارا بودن بزرگ‌ترین ذخایر نیکل جهان، تلاش می‌کند تا به قطب جهانی باتری‌های وسایل نقلیه برقی (EV) تبدیل شود. در سال‌های اخیر، ممنوعیت صادرات سنگ نیکل از سوی دولت این کشور، زنجیره‌های تأمین را تغییر داده و ارزش صادرات نیکل فرآوری‌شده را به‌طور قابل توجهی افزایش داده است.

۳. زغال‌سنگ

اندونزی به‌عنوان یک صادرکننده عمده زغال‌سنگ حرارتی، درآمد قابل توجهی از صادرات آن (بیشتر به

1- <https://www.reuters.com/markets/commodities/indonesia-united-arab-emirates-reach-trade-pact-2022-07-01/#:~:text=,largest%20economy%20and%20the%20major>

2- <https://www.arabnews.com/node/2098636/business-economy#:~:text=,2021%20JAKARTA%3A%20Saudi>

چین، هند، کره جنوبی و ژاپن) به دست آورده و سرمایه‌گذاران را به سوی این بخش جلب کرده‌است.

۴. زیرساخت

توسعه گسترده زیرساخت‌ها در دولت رئیس‌جمهور جوکو ویدودو، نقش بسیار مهمی در رشد اقتصادی داشته‌است. از همین رو، سرمایه‌گذاری‌های قابل توجهی به‌ویژه در سال ۲۰۲۳ در این بخش‌ها مورد نیاز است.

۵. مراقبت‌های بهداشتی و داروسازی

این بخش با اجرای برنامه مراقبت‌های بهداشتی همگانی (BPJS) رشد کرده‌است که منجر به افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری در تجهیزات پزشکی و داروها شده‌است.

۶. گردشگری

اندونزی تلاش می‌کند تا میلیون‌ها گردشگر را جذب کند و سهم گردشگری را در اقتصاد خود افزایش دهد. از همین رو، بخشی از سرمایه‌گذاری، در این بخش انجام می‌شود.^۱

سرمایه‌گذاران در اندونزی به‌طور فزاینده‌ای بر بخش‌هایی مانند فرآوری مواد معدنی، نیکل، زغال‌سنگ، زیرساخت، مراقبت‌های بهداشتی، دارو و گردشگری تمرکز می‌کنند. کشورهای خاورمیانه (به‌ویژه امارات متحده عربی و عربستان سعودی) با انگیزه منافع اقتصادی متقابل و تمرکزهای بخش‌های استراتژیک، به بازیگران مهمی در حوزه سرمایه‌گذاری در اندونزی تبدیل شده‌اند.

فرصت‌های صادرات به اندونزی

براساس داده‌ها و تحلیل‌های موجود از وضعیت اقتصاد اندونزی، فرصت‌های صادرات به این کشور را به چند دسته می‌توان تقسیم کرد:

۱. فرآوری مواد معدنی

تمرکز اندونزی بر فرآوری مواد معدنی، به‌ویژه نیکل و زغال‌سنگ، فرصت‌های قابل توجهی برای صادرکنندگان تجهیزات و فناوری معدن‌کاری ایجاد می‌کند.

۲. زیرساخت

1- <https://www.aseanbriefing.com/news/indonesia-sectors-to-watch-for-in-2023/>

توسعه چشم‌گیر بزرگ‌راه‌ها، بندرها و فرودگاه‌ها، فرصت‌هایی را در مصالح ساختمانی، خدمات مهندسی و فناوری‌های مرتبط با زیرساخت، برجسته می‌سازد.

۳. مراقبت‌های بهداشتی و دارو

اندونزی دارای بازار بزرگ مراقبت‌های بهداشتی و یکی از گسترده‌ترین برنامه‌های مراقبت‌های بهداشتی همگانی در جهان است. بنابراین، زمینه فرصت‌هایی را برای صادرکنندگان تجهیزات پزشکی، داروها و خدمات بهداشتی فراهم می‌آورد.

۴. گردشگری

سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گردشگری پایدار و مناطق اقتصادی ویژه، با تمرکز بر گردشگری، چشم‌اندازهایی را برای صادرکنندگان در صنایع و خدمات هتل‌داری و تفریحی ایجاد می‌کند.^۱

۵. کالاها و خدمات مصرفی

افزایش و رشد طبقه متوسط اندونزی تقاضا برای خرده‌فروشی، کالاهای مصرفی مدرن، مراقبت‌های بهداشتی، آموزش و مدارک حرفه‌ای را افزایش می‌دهد. بخش‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، حمل‌ونقل، ساخت‌وساز و تولید نیز فرصت‌های صادراتی را ایجاد کرده و ارائه می‌دهد.

۶. اقتصاد دیجیتال

اندونزی با بیش از ۱۰۰ میلیون کاربر اینترنت، فرصت‌های گسترده‌ای در زمینه تجارت الکترونیکی، فناوری مالی و خدمات دیجیتال ارائه می‌دهد.

۷. کالاهای مصرفی و خرده‌فروشی

انتظار می‌رود بازار خرده‌فروشی اندونزی در آینده، رشد قابل توجهی داشته باشد که نمایان‌گر پتانسیل موفقیت برای صادرکنندگان در بخش‌های کالاهای مصرفی و خرده‌فروشی است.^۲

دیپلماسی اقتصادی اندونزی در خاورمیانه

تبیین روابط در حال تحول اقتصادی میان اندونزی و کشورهای خاورمیانه، از منظر جایگاه خاورمیانه در تجارت خارجی پرجمعیت‌ترین کشور مسلمان و نیز جایگاه این کشور در تجارت کشورهای کلیدی خاورمیانه، اهمیت

1- https://asiahouse.org/research_posts/indonesias-investment-landscape-emerging-sectors-external-pressures/

2- <https://www.aseanbriefing.com/doing-business-guide/indonesia/why-indonesia/indonesia-economy>

دارد و به تحلیل روابط اندونزی و ایران نیز کمک می‌کند.

در میان کشورهای خاورمیانه، اعضای شورای همکاری خلیج فارس مهم‌ترین شرکای [اقتصادی] اندونزی محسوب می‌شوند. روابط اقتصادی اندونزی با کشورهای حاشیه خلیج فارس و خاورمیانه در سال ۲۰۲۲، نمایان‌گر رشد و تنوع قابل توجهی بوده که این امر نشانه تعامل پویای تجارت، سرمایه‌گذاری و تلاش‌های دیپلماتیک است. انتظار می‌رود که روابط تجاری شورای همکاری خلیج فارس و آسیای درحال ظهور تا سال ۲۰۳۰، به حدود ۵۷۸ میلیارد دلار برسد که رقم بسیار چشم‌گیری است.

اندونزی، به‌عنوان عضوی از آسه‌آن، نقش فزاینده‌ای در این رابطه روبه‌گسترش ایفا می‌کند.^۱ برای مثال، انتظار می‌رود توافق جامع مشارکت اقتصادی (CEPA) امارات متحده عربی با اندونزی، حدود ۹۴ درصد از تعرفه‌های موجود را حذف کند و صادرات اندونزی به امارات را در یک دهه آینده، ۵۴ درصد افزایش دهد.^۲

نفت و هیدروکربن‌ها هم‌چنان برای تجارت شورای همکاری خلیج فارس با سایر مناطق آسیای حیاتی‌اند. با این وجود، تنوع قابل توجهی در ترکیب تجارت قابل مشاهده است. روابط اقتصادی اندونزی با منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به بخش‌های جدیدی مانند صنایع حلال، فناوری، بخش پزشکی، صنایع غذایی و شیلات گسترش یافته‌است. از تحولات قابل توجه می‌توان به قرارداد شرکت تجارت دولتی اندونزی (PT Perusahaan Perdagangan Indonesia) برای صادرات قهوه به مصر و نقش شرکت‌های اندونزیایی در تجارت آمونیاک، اوره، کود و سایر محصولات در امارات متحده عربی اشاره کرد. هم‌چنین، کویت در اکتشاف گاز طبیعی و میعانات گازی در بلوک آنامباس (فراساحل اندونزی) توسط شرکت اکتشاف نفت کویت، مشارکت داشته‌است.^۳

روابط اقتصادی جاکارتا و خاورمیانه، تأثیرات قابل توجهی بر بخش‌های خاصی از اقتصاد اندونزی دارد. توافق‌نامه‌ها با امارات متحده عربی و سایر کشورهای حاشیه خلیج فارس رشد صنایع مختلف اندونزی (از کشاورزی گرفته تا فناوری) را تسهیل می‌کند.

هم‌چنین، تعامل اندونزی با خاورمیانه فراتر از روابط دوجانبه گسترش یافته‌است. روابط شورای همکاری خلیج فارس با آسه‌آن در پرتو موافقت‌نامه مشارکت جامع اقتصادی امارات متحده عربی با اندونزی، روبه‌شکوفایی است. هم‌چنین، سرمایه‌گذاری‌های عربستان سعودی در اندونزی که از سال ۲۰۱۸ تا سه ماهه اول سال ۲۰۲۳ به ۲۶,۵ میلیون دلار (در حوزه‌های غیر از نفت و گاز) رسیده، نشانه رشد تدریجی

1- <https://asiahouse.org/wp-content/uploads/2022/11/The-Middle-East-Pivot-to-Asia-2022-Digital.pdf>

2- https://asiahouse.org/research_posts/the-middle-east-pivot-to-asia-2022/

3- <https://jpt.spe.org/kuwaits-kufpec-makes-first-operated-offshore-discovery-in-indonesia>

همکاری اقتصادی است.^۱

لازم به یادآوری است که موقعیت استراتژیک اندونزی در آسه‌آن به سرمایه‌گذاران سعودی اجازه می‌دهد تا به بازارهای دیگر آسه‌آن با تمرکز بر مسلمانان دسترسی داشته باشد و فرصت‌های تجاری چندجانبه را تقویت کنند. کارگران مهاجر اندونزی در خاورمیانه، به‌ویژه در عربستان سعودی، با حدود ۱۸۰ هزار نفر، نقشی مهم در روابط دوجانبه ایفا می‌کنند. حواله‌های ارسالی این کارگران عامل مهمی برای اقتصاد اندونزی محسوب می‌شود. توافق‌نامه‌های مرتبط با حمایت و سلامت کارگران نیز، احتمال ارتقای بیشتر روابط تجاری و دیپلماتیک را فراهم می‌سازد.^۲

در آینده‌ای میان‌مدت، محرک‌های اصلی برای روابط اقتصادی اندونزی با خاورمیانه، شامل تحول بازارهای انرژی، پویایی ژئوپلیتیک و پیشرفت‌های فناوریانه‌اند. تلاش‌های اندونزی برای افزایش صادرات به عربستان سعودی که در سال ۲۰۲۲ به ۷ میلیارد دلار رسید، و تمرکز بر متنوع‌سازی سبد تجارت خود، نشان‌دهنده رویکردی فعالانه برای شکل‌دهی روابط اقتصادی گسترده‌تر با این منطقه است.^۳

افزون بر این موارد، رشد اقتصاد اسلامی در کلیت اقتصاد اندونزی، می‌تواند پیامدهای قابل‌توجهی برای تجارت جاکارتا با کشورهای خاورمیانه داشته باشد. تمرکز بر محصولات حلال، سرمایه‌گذاری‌های مشترک در داروها و تجهیزات پزشکی و تأکید بر تضمین استانداردهای حلال، می‌تواند زمینه‌های جدیدی برای روابط این کشور با خاورمیانه فراهم آورد.

دیپلماسی اقتصادی اندونزی: جایگاه ایران

در سال‌های اخیر، آمارهای بسیار متفاوتی در مورد حجم روابط تجاری دو کشور منتشر شده‌است. براساس آمارهای مرکز تجارت بین‌الملل، واردات اندونزی از ایران، از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۲ کاهش قابل‌توجهی داشته‌است. در سال ۲۰۱۸، ارزش این واردات ۴۱۹,۰۶۳ میلیون دلار بود، اما در سال ۲۰۱۹ به ۲۳,۵۰۸ میلیون دلار رسید. این روند نزولی در سال‌های بعد نیز ادامه یافته و در سال‌های ۲۰۲۰، ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب ۱۷,۷۱۶، ۲۱,۶۳۱ و ۱۴,۶۳۳ میلیون دلار رسید.

از دیگر سو، باتوجه‌به آمارهای مرکز تجارت بین‌الملل، صادرات اندونزی به ایران در سال‌های اخیر، نوساناتی داشته‌است. در سال ۲۰۱۸، ارزش صادرات ۲۹۶,۵۲۰ میلیون دلار بود؛ این رقم در سال ۲۰۱۹ با کاهش قابل‌توجهی به ۱۱۸,۰۹۹ میلیون دلار کاهش یافت. با این حال، در سال ۲۰۲۰ با افزایش صادرات

1-<https://www.middleeastbriefing.com/news/saudi-arabia-and-indonesias-bilateral-trade-status-and-prospects/#:~:text=According%20to%20Indonesian%20data%2C%20Saudi,%2464.6%20million%20dollars%20into%20Indonesia.>

2- https://publications.iom.int/system/files/pdf/indonesia_remittances.pdf

3- <https://www.middleeastbriefing.com/news/saudi-arabia-and-indonesias-bilateral-trade-status-and-prospects/>

به ۱۹۸,۲۶۱ میلیون دلار، اندکی بهبود یافت. در سال ۲۰۲۱، این رقم به ۱۸۷,۱۷۷ میلیون دلار کاهش یافت، اما در سال ۲۰۲۲ دوباره به ۲۴۲,۵۵۲ میلیون دلار افزایش یافت.^۱

اما آمارهایی که توسط ایران منتشر شده، بسیار متفاوت است. بر مبنای این آمارها در سال ۱۴۰۱، یک میلیون و ۸۱۸ هزار و ۵۵۸ تن کالای غیرنفتی، به ارزش ۹۶۵,۱۵۹,۶۲۶ دلار بین ایران و اندونزی تبادل شد که یک میلیون و ۷۲۵ هزار و ۳۴۰ تن به ارزش ۸۴۶,۵۳۹,۶۵۵ دلار صادرات کالای ایرانی به اندونزی بوده و ۹۳ هزار و ۲۱۹ تن کالا به ارزش ۱۱۸,۶۲۲,۹۷۱ دلار، واردات ایران از اندونزی بوده است.

بیش از ۹۵ درصد صادرات ایران به اندونزی در سال ۱۴۰۱ محصولات فولادی و آهنی بوده و پنج درصد دیگر شامل خرما، کشمش، ادویه، زعفران، سنگ مرمر، مشتقات پتروپالایشگاهی، قیر، مواد شیمیایی، کفپوش، دارو، سنگ فیروزه، روی، اجزای هواپیما، تلمبه‌های گریز از مرکز، دوربین چشمی و دستگاه‌های علائم حیات و تجهیزات پزشکی بوده است.^۲

دلیل اصلی این تفاوت چشم‌گیر در آمارهای مرکز تجارت بین‌الملل که از مهم‌ترین مراجع آماری بین‌المللی محسوب می‌شود، با آمارهای ارائه‌شده از سوی ایران روشن نیست. از نظر برخی کارشناسان، در گذشته خطوط کشتی‌رانی به‌طور مستقیم بین ایران و اندونزی برقرار بود که هزینه تجارت را به‌شدت کاهش می‌داد؛ اما اکنون، طرفین به ناگزیر باید از بندرهای کشورهای ثالث اقدام کنند.^۳ این امر می‌تواند یکی از دلایل تفاوت‌های آماری باشد. البته نگاه تبلیغاتی به روابط تجاری با کشورهای دیگر و آمارسازی را نیز نمی‌توان از نظر دور داشت. آمار در حکم‌رانی ایران، به‌شدت با سیاست درآمیخته و از دقت کافی در موارد زیادی به‌ویژه در تعاملات تجاری با کشورهای دیگر برخوردار نیست.

حتی در صورتی که آمارهای ارائه‌شده از سوی مقامات ایرانی را مبنا قرار دهیم که تجارت دو کشور را حدود یک میلیارد دلار برآورد کرده‌اند، جایگاه ایران در تجارت خارجی اندونزی بسیار نازل است. بر مبنای آمارها در سال ۲۰۲۲، اندونزی شاهد افزایش قابل توجهی در هر دو بخش واردات و صادرات بود که نشان‌دهنده نقش فعال این کشور در بازار جهانی است. ارزش کل واردات این کشور در سال مذکور به ۲۳۷.۴۴۷ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال گذشته، ۲۱.۰۳ درصد افزایش داشته است.

1-https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c360%7c%7c364%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

2-<https://www.farsnews.ir/news/14020301000195/%D8%AA%D8%AC%D8%A7%D8%B1%D8%AA-%DB%8C%DA%A9-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%A7-%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7-%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%86%D8%B2%DB%8C-%DB%B9%DB%B5-%D8%AF%D8%B1%D8%B5%D8%AF-%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87>

3-<https://otaghiranonline.ir/news/37200/%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B9%D9%87-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D8%A7%D9-%86%D8%AF%D9%88%D9%86%D8%B2%DB%8C%D8%8C-%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82%D8%AA-%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%81%D9%87>

بیشتر منابع واردات اندونزی، از چین، سنگاپور و ژاپن بود که چین با ۶۷.۷۲۳ میلیارد دلار در صدر قرار داشت؛ این واردات بیشتر شامل مواد خام، کالاهای سرمایه‌ای و کالاهای مصرفی بوده‌است. از سوی دیگر، ارزش صادرات اندونزی در سال ۲۰۲۲ به رقم قابل توجهی معادل ۲۹۱.۹۰۴ میلیارد دلار رسید که نشانه افزایش ۲۶.۰۳ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۱ است.^۱

این ارقام نه تنها نمایانگر یک سال تجاری پررونق برای اندونزی است، بلکه بیانگر مشارکت متنوع این کشور در تجارت بین‌المللی با دربرگیری طیف گسترده‌ای از کالاها و بازارها نیز است. در این میان، سهم ایران از واردات ۲۳۷ میلیارد دلاری اندونزی در ۲۰۲۲، حدود یک میلیارد دلار و سهم ایران در جذب صادرات ۲۹۱ میلیارد دلاری این کشور، کمتر از ۵۰۰ میلیون دلار بوده‌است. این درحالی است که روابط تجاری اندونزی با رقبای ایران در خاورمیانه به شدت توسعه یافته‌است؛ به گونه‌ای که مجموع تجارت بین اندونزی و عربستان سعودی در سال ۲۰۲۲ به ۷ میلیارد دلار رسید که ۴۵،۴۲ درصد نسبت به ۲۰۲۱ افزایش داشت. مهم‌تر آن که موازنه تجاری به سود عربستان بود. از همین جهت، اندونزی قصد دارد کسری تجاری دوجانبه خود با عربستان سعودی را که در سال ۲۰۲۲، ۳ میلیارد دلار بود، کاهش دهد و تلاش‌هایی برای افزایش صادرات خود انجام داده‌است.^۲

براساس داده‌های وزارت بازرگانی اندونزی، حجم تجارت دوجانبه میان این کشور و امارات عربی متحده در سال ۲۰۲۲، به حدود ۵ میلیارد دلار رسید که نشانه افزایش تقریباً ۲۰ درصدی نسبت به سال گذشته است که ارزش آن ۴ میلیارد دلار بود.^۳ بر مبنای این آمار، می‌توان مدعی شد که جایگاه ایران در کلیت تجارت خارجی اندونزی بسیار ضعیف است و در مقام مقایسه با برخی از همسایگان نفتی نیز جایگاه درخوری ندارد. به دیگر سخن، تا تبدیل شدن ایران به شریک تجاری مهم برای اندونزی، زمان بسیار زیادی در پیش است و البته برای ایران، بازاری با پتانسیل بالا در این کشور وجود دارد.

از دید طرف اندونزیایی، حل مسائل قانونی تحریم‌ها، توسعه تهاتر و افزایش همکاری‌ها در بندر چابهار، سه زمینه همکاری ایران و اندونزی برای افزایش سطح روابط تجاری خواهد بود. ملزومات و تجهیزات پزشکی و دارو، روغن پالم، گردشگری، پتروشیمی و به خصوص مواد ضد عفونی کننده از جمله زمینه‌هایی است که باتوجه به نیاز فراوان اندونزی به آن‌ها، می‌تواند به توسعه روابط تجاری دو کشور کمک کند.^۴

1- <https://www.bps.go.id/id/publication/2023/06/14/e5a575fde7ea6c28b591d2b2/statistik-perdagangan-luar-negeri-indonesia-impor-2022-jilid-iii.html>

2- <https://www.middleeastbriefing.com/news/saudi-arabia-and-indonesias-bilateral-trade-status-and-prospects/#:~:text=The%20total%20trade%20between%20Indonesia,efforts%20to%20increase%20its%20exports.>

3- <https://www.arabnews.com/node/2367201/world>

4- <https://otaghiranonline.-ir/news/56126/%D8%A7%D9%81%D8%B2%D8%A7%DB%8C%D8%B4-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D9%87%D8%A7-%D8%AF%D8%B1-%D8%A8%D9%86%D8%AF%D8%B1-%DA%86%D8%A7%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%B1-%D8%A8%D9%87-%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B9%D9%87-%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A8%D8%B7-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88>

از منظر نهادینگی تجارت، روابط ایران و اندونزی در مراحل اولیه قرار دارد. همان‌گونه که اشاره شد، اندونزی از اعضای مهم سازمان تجارت جهانی محسوب می‌شود و در طیف وسیعی از موافقت‌نامه‌های تجاری با کشورهای مختلف تنیده شده‌است به‌گونه‌ای که بخش بسیار زیادی از تجارت خارجی این کشور، در قالب این شبکه‌ها جریان پیدا می‌کند؛ اما ایران تنها اقتصاد بزرگ جهان است که هنوز به سازمان تجارت جهانی نپیوسته و در موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای و دوجانبه نیز، در ابتدای مسیر قرار دارد. در این حوزه، لایحه موافقت‌نامه تجارت ترجیحی میان ایران و اندونزی که از سوی دولت به مجلس ارائه شده‌است،^۱ نخستین گام در نهادینه‌سازی روابط تجاری با اندونزی محسوب می‌شود. یادآوری این نکته ضروری است که موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی در تجارت جهانی امروز جایگاه چندانی ندارد و موافقت‌نامه‌های ابتدایی محسوب می‌شود. با این حال، موافقت‌نامه تجارت ترجیحی، یک گام روبه‌جلو محسوب می‌شود. همچنین، موافقت‌نامه‌های دیگری نیز میان ایران و اندونزی منعقد شده که می‌تواند قدری در تسهیل روابط دو کشور مؤثر باشد. موافقت‌نامه‌های امضاشده میان دو کشور به شرح زیر است:

۱. موافقت‌نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری؛

۲. موافقت‌نامه حمل‌ونقل هوایی؛

۳. موافقت‌نامه اجتناب از مالیات مضاعف.

افزون بر این یادداشت، تفاهم‌های ایران و اندونزی حوزه‌های گوناگونی را در بر می‌گیرد.^۲ به لحاظ نهادینگی تجارت نیز همسایگانی همچون امارات و عربستان با فاصله از ایران در نهادینگی تجارت خود با اندونزی جلوترند.

در سطح کلان، تحریم‌ها به‌عنوان مهم‌ترین متغیر محدودکننده روابط ایران و اندونزی عمل می‌کنند. دامنه تأثیرگذاری تحریم‌ها چنان است که همواره از سوی طرف اندونزیایی به‌عنوان مانع کلیدی توسعه روابط دو کشور برشمرده می‌شود.

این‌که در قرن بیست‌ویکم، ایران و اندونزی تهاتر را به‌عنوان راه‌حلی برای روابط تجاری خود مطرح می‌کنند، به‌خوبی عمق و دامنه تأثیرگذاری محدودکننده تحریم‌ها بر روابط دو کشور را نشان می‌دهد. بنابراین، تا زمانی که تحریم‌ها علیه ایران تداوم داشته باشد، تعاملات تجاری میان دو کشور به حوزه‌های

1- <https://dolat.ir/detail/427978>

۲- یادداشت تفاهم‌های دو کشور عبارتند از: یادداشت تفاهم بانک مرکزی ایران و اندونزی، یادداشت تفاهم برق و انرژی‌های تجدیدپذیر، یادداشت تفاهم سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران و شورای هماهنگی سرمایه‌گذاری اندونزی، یادداشت تفاهم همکاری اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان صنایع دستی ایران و اندونزی، یادداشت تفاهم برق و انرژی‌های تجدیدپذیر، یادداشت تفاهم همکاری در زمینه بهداشت و سلامت، تفاهم‌نامه همکاری بورس‌های اوراق بهادار ایران و اندونزی، تفاهم‌نامه همکاری‌های علمی و فنی، تفاهم‌نامه در خصوص شرکت‌های کوچک و متوسط، و توافق‌نامه همکاری‌های گمرکی.
<https://economic.mfa.ir/portal/EcFormViewNew/2/BilateralTrade>

غیرتحریمی محدود می‌ماند. به دیگر سخن، ایران در رقابت با سایر همسایگان (به‌ویژه همسایگان نفتی) برای صادرات نفتی و غیرنفتی به بازار اندونزی، با مشکلات جدی مواجه خواهد بود.

نکته دیگری که در روابط ایران و اندونزی باید مورد توجه قرار گیرد، اهمیت بندر چابهار است که مورد توجه طرف اندونزیایی نیز قرار دارد. این بندر از تحریم‌های ایالات متحده مستثناء شده‌است. البته استثنایی که ایالات متحده در مورد این بندر قائل شده‌است تاکنون به دلیل پیچیدگی نظام تحریم‌ها به رونق چندانی منجر نشده و به استثنای هند کشورها و شرکت‌های دیگر تمایل چندانی برای حضور در این بندر نشان نداده‌اند. اما همکاری در بندر چابهار میان ایران و اندونزی می‌تواند به‌عنوان یک گزینه مطرح باشد، چنان‌که میان هند و ایران مطرح بوده و به نتایجی نیز منجر شده‌است. البته توافق دو کشور بر سر جزئیات فنی این همکاری اهمیت بسیار دارد. ایران می‌تواند بالقوه به‌عنوان حلقه‌ای برای دسترسی اندونزی به بازارهای آسیای مرکزی و روسیه باشد. در این جهت، سرمایه‌گذاری مشترک دو کشور در بندر چابهار می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه و جمع‌بندی

براساس آنچه ارائه شد، می‌توان گفت که اندونزی در جنوب شرق آسیا، یکی از بازیگران نوظهور در عرصه تجارت جهانی محسوب می‌شود و از پتانسیل‌های ویژه‌ای برای رشد برخوردار است. همان‌گونه که به تفصیل آمد، دیپلماسی اقتصادی این کشور در تعامل تنگاتنگ با نهادهای تجارت جهانی طراحی شده و انجام می‌شود. روند عضویت و نقش‌آفرینی اندونزی در سازمان تجارت جهانی تأثیرات تعیین‌کننده‌ای بر دیپلماسی اقتصادی این کشور داشته‌است.

اندونزی در شبکه‌ای از موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای و دوجانبه قرار گرفته و بخش عمده تجارت خارجی این کشور، در قالب قواعد سازمان تجارت جهانی و نیز قواعد موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای جریان می‌یابد. در سال‌های اخیر، روابط اندونزی با کشورهای خاورمیانه با اولویت شورای همکاری خلیج فارس روبه‌توسعه بوده‌است و این کشورها به مهم‌ترین شرکای اندونزی در منطقه خاورمیانه بدل شده‌اند.

جایگاه ایران در دیپلماسی اقتصادی اندونزی هنوز ضعیف است. روابط تجاری اندونزی با ایران، بخش بسیار اندکی از کلیت روابط تجاری این کشور با جهان را تشکیل می‌دهد. هم‌چنین، روابط تجاری ایران با اندونزی در مقایسه با روابط تجاری این کشور، با اعضای مهم شورای همکاری خلیج فارس نیز ضعیف است. ایران و اندونزی در آغاز مسیر پیچیده توسعه روابط تجاری خود قرار دارند. موافقت‌نامه تجارت ترجیحی میان ایران و اندونزی گامی روبه‌جلو محسوب می‌شود؛ اما در مقایسه با شبکه موافقت‌نامه‌های تجاری اندونزی و سطح نهادینگی روابط تجاری این کشور با شورای همکاری خلیج فارس گامی ابتدایی

است.

تحریم‌ها همچنان مهم‌ترین مانع توسعه روابط ایران با اندونزی محسوب می‌شود. مادامی که تحریم‌ها تداوم پیدا کند، فرصت چندانی برای توسعه سریع روابط تجاری ایران و اندونزی وجود نخواهد داشت. همکاری در چابهار، با احتمالاتی می‌تواند با اولویت شرکت‌های کوچک و متوسط شکل بگیرد؛ زیرا این منطقه از تحریم‌های آمریکا مستثناء شده و در صورتی که زیرساخت‌های مناسب وجود داشته باشد، می‌تواند در روابط دو کشور نقش آفرین گردد.

ضمیمه

۱. فرهنگ مذاکراتی اندونزی

شناخت فرهنگ مذاکراتی اندونزی گام نخست و بسیار مهم در مسیر تعامل تجاری و اقتصادی با این کشور است. شناخت این فرهنگ (به‌ویژه برای شرکت‌های کوچک و متوسط ایرانی) اهمیت دارد. از همین رو، در ادامه بنیان‌های فرهنگ مذاکراتی اندونزی به‌طور خلاصه بررسی می‌شود.

فرهنگ مذاکره در اندونزی، همانند بسیاری از کشورها، ریشه عمیقی در هنجارهای اجتماعی و فرهنگی آن دارد. درک این هنجارها برای هر شرکتی که به دنبال طراحی یک استراتژی مذاکره‌ای مؤثر در اندونزی است، ضروری است. بنیان‌های فرهنگ مذاکراتی اندونزی را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

۱. رویکرد مبتنی بر روابط

فرهنگ تجارت اندونزی، تأکید زیادی بر ایجاد روابط شخصی دارد. اعتماد و احترام متقابل از اهمیت بالایی برخوردار است. شرکت‌ها باید پیش از ورود به بحث‌های تجاری و اتاق مذاکره، زمانی را صرف شناخت بهتر هم‌تایان اندونزیایی خود کنند.

۲. ارتباط غیرمستقیم

اندونزیایی‌ها تمایل دارند برای حفظ هماهنگی و اجتناب از درگیری، به‌صورت غیرمستقیم ارتباط برقرار کنند. آنها ممکن است برای انتقال پیام، به‌خصوص هنگام ارائه بازخورد منفی، از نشانه‌های غیرکلامی یا اشخاص ثالث استفاده کنند. مذاکره‌کنندگان خارجی باید به این ظرافت‌ها توجه داشته باشند و از فشار برای دریافت پاسخ‌های مستقیم یا صریح اجتناب کنند؛ زیرا این امر ممکن است بی‌احترامی تلقی شود.

۳. اجماع و تصمیم‌گیری گروهی

تصمیم‌گیری در کسب‌وکارهای اندونزیایی، بیشتر شامل اجماع میان ذی‌نفعان مختلف است؛ این فرآیند ممکن است زمان‌بر باشد. شرکت‌های خارجی باید صبور باشند و درک کنند که عجله در تصمیم‌گیری یا اعمال فشار می‌تواند نتیجه عکس داشته باشد. همچنین، شناسایی تصمیم‌گیرندگان کلیدی و افراد با نفوذ در گروه تصمیم‌گیر اندونزیایی اهمیت دارد.

۴. سلسله مراتب و احترام به بزرگان

جامعه اندونزی ماهیت سلسله‌مراتبی دارد و این موضوع به دنیای تجارت نیز گسترش می‌یابد. احترام به بزرگان و افراد در موقعیت‌های ارشد مهم است. در مذاکرات، ضروری است که ارشدترین فرد حاضر در اتاق را به رسمیت شناخته و به او احترام گذاشته شود. همچنین، تصمیمات و نظرات افراد دارای رتبه بالاتر، وزن قابل توجهی دارند.

۵. انعطاف‌پذیری و سازگاری

اندونزیایی‌ها بیشتر برنامه‌ها و جدول زمانی را انعطاف‌پذیر می‌دانند. در حالی که این می‌تواند برای برخی افراد خارجی که به برنامه‌های زمانی دقیق عادت دارند، چالش‌برانگیز باشد. نشان دادن انعطاف‌پذیری می‌تواند در ایجاد روابط و اعتماد مفید باشد. شرکت‌ها باید آماده باشند که مذاکرات طولانی‌تر از حد انتظار انجام شود و با تغییرات سازگار باشد.

۶. درک قوانین و مقررات محلی

محیط قانونی و نظارتی در اندونزی می‌تواند پیچیده باشد. شرکت‌های خارجی باید قوانین محلی، به‌ویژه قوانین مربوط به تجارت، سرمایه‌گذاری و قراردادهای را به‌طور کامل بشناسند. استفاده از کارشناسان یا مشاوران حقوقی محلی بسیار مفید است.^۱

۷. حساسیت فرهنگی

آگاهی از هنجارهای فرهنگی، مانند اعمال مذهبی و رسوم محلی ضروری است و می‌تواند نشانه احترام و تسهیل مذاکرات نرم‌تر باشد.

۸. ملاحظات زبانی

1- <https://www.indoconsult.de/2016/05/16/negotiating-in-indonesia/>

درحالی که انگلیسی به‌طور معمول در محیط‌های تجاری استفاده می‌شود، ممکن است همه بازرگانان اندونزیایی به آن مسلط نباشند. داشتن مترجم برای گفت‌وگو به زبان محلی ضرورت دارد.

۹. استفاده از واسطه‌ها یا شرکای محلی

گاهی اوقات، استخدام واسطه‌ها یا شرکای محلی می‌تواند به شناخت مؤثرتر فضای فرهنگی و تجاری کمک کند. واسطه‌ها با درک خود از آداب تجارت محلی و شبکه‌های ارتباطی، می‌توانند بینش ارزشمندی ارائه دهند و زمینه مذاکرات روان‌تری را فراهم کنند.

به‌طور خلاصه، استراتژی مذاکره یک شرکت در اندونزی، باید بر درک عمیق از هنجارهای فرهنگی محلی، تأکید بر ایجاد روابط، صبر و احترام به ساختارهای سلسله‌مراتبی بنا شود. انعطاف‌پذیری، حساسیت فرهنگی و استفاده مؤثر از دانش و منابع محلی نیز نقش اساسی در موفقیت مذاکرات تجاری در اندونزی خواهد داشت.^۱

۲. شرایط کلی تأسیس شرکت در اندونزی

تأسیس شرکت خارجی در اندونزی، به سپری کردن مراحل قانونی و اخذ مجوزهای گوناگون نیاز دارد. توجه به نکاتی که در ادامه مطرح می‌شود، می‌تواند به شرکت‌های ایرانی در این زمینه کمک نماید. سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند یکی از ساختارهای حقوقی زیر را برای فعالیت در اندونزی انتخاب نمایند:

شرکت سرمایه‌گذاری خارجی با مسئولیت محدود (PT PMA)

برای انجام فعالیت‌های تجاری در اندونزی مناسب است. حداقل سرمایه مورد نیاز، ۱۰ میلیارد روپیه و ۲۵ درصد پرداخت‌شده اولیه است. فرآیند تأسیس حدود چهار هفته به‌طول می‌انجامد و هزینه‌های تخمینی از ۸,۵۰۰ دلار شروع می‌شود.

دفتر نمایندگی (KPPA)

برای تحقیقات بازار و ایجاد شبکه مناسب است؛ اما نمی‌تواند در فعالیت‌های سودده مشارکت داشته باشد. هیچ الزامی برای سرمایه اولیه وجود ندارد و تأسیس آن حدود دو هفته زمان می‌برد. با هزینه‌هایی از

1- <https://www.globalbusinessculture.com/cultural-awareness/tactics-and-strategies-for-success-in-indonesia-part-2/>

حدود ۲,۰۰۰ دلار شروع می‌شود.^۱

مراحل تأسیس PT PMA

تعیین فعالیت‌های تجاری

اطمینان از انطباق با فهرست سرمایه‌گذاری منفی (DNI) که بخش‌های باز، محدود یا ممنوع برای سرمایه‌گذاری خارجی را مشخص می‌کند.

یافتن شریک محلی (در صورت نیاز)

برخی از بخش‌ها، به داشتن شریک یا سهام‌دار محلی نیاز دارند.

تهیه اساس‌نامه

شامل اساس‌نامه شرکت براساس ساختار تجاری و ترتیبات مالکیت است.

کسب تأییدیه از وزارت دادگستری و حقوق بشر

این مورد برای اطمینان از وضعیت قانونی شرکت است.

ثبت‌نام در سیستم OSS-RBA

این بخش برای دریافت شماره شناسایی کسب‌وکار (NIB) و سایر الزامات مجوزدهی است.

انجام تعهدات حقوقی اضافی

این بخش برای ثبت‌نام در سازمان تأمین اجتماعی (BPJS) برای مزایای کارکنان و اخذ مجوزهای خاص

مربوط به بخش فعالیت است.^۲

1- <https://www.indonesia-investments.com/business/foreign-investment/item5738>

2- <https://lexmundus.com/articles/foreign-investment-company-establishment-in-indonesia/>

مجوزها و اسناد مورد نیاز

۲. مجوز اصلی و مجوز کسب‌وکار از BKPM؛
۳. اساس‌نامه تأیید توسط دفتر اسناد رسمی؛
۴. تأییدیه وضعیت قانونی شرکت از وزارت دادگستری و حقوق بشر؛
۵. گواهی اقامت از اداره منطقه محلی؛
۶. شماره شناسایی مالی (NPWP) و PKP از اداره مالیات؛
۷. گواهی ثبت شرکت (TDP) از BPPT؛
۸. گزارش رفاه شرکت و نیروی کار از اداره کل وزارت کار؛^۱
۹. ثبت‌نام شرکت برای اطمینان از تمایز و انطباق آن با هدف شرکت؛
۱۰. درخواست برای اساس‌نامه (پس از ارائه اسناد بانکی لازم، به صورت آنلاین ارائه می‌شود)؛
۱۱. درخواست برای گواهی اقامت؛
۱۲. اخذ شماره ثبت مالیات (NPWP)؛
۱۳. اخذ شماره شناسه کسب‌وکار (NIB).
۱۴. ارائه گواهی‌نامه‌ها یا مجوزهای مرتبط دیگر؛
۱۵. اخذ ویزای کار برای کارمندان بومی و خارجی؛
۱۶. افتتاح حساب بانکی تجاری.

پس از تکمیل این مراحل، گزارش نیروی کار باید ارائه شود؛ برای برنامه‌های تأمین اجتماعی کارکنان اقدامات لازم صورت گیرد و پوشش بیمه درمانی برای کارکنان دریافت گردد.